

RAZVOJ ZANATSTVA NA TERITORIJI DANASNJE TIVATSKE OPŠTINE I LUŠTIČKOG POLUOSTRVA (Od XIV — XVI vijeka)

U ranom srednjem vijeku vidimo, iz raznih dokumenata, da naselja na poluostrvima Vrmac i Luštica potpadaju pod jurisdikciju Kotorskog distrikta. Za vrijeme vizantijske vladavine ovim krajevima, koja je bila prisutna u Boki od propasti Zapadnog rimskog carstva (476.) pa do oslobodilačke vojske Velikog župana Nemanje, ta se zavisnost od Kotora produžavala (1185). Istina u ovom periodu bilo je i raznih mijenjanja. Prilikom organizovanja arhontija i tema od strane Vizantije, Boka u IX vijeku ulazi u »Temu Dalmacije« sa sjedištem u Zadru. Za vrijeme vizantijske vladavine u Kotoru je, kao i u ostalim većim primorskim gradovima, osnovano i zavedeno komunalno uređenje, koje se kasnije protezalo i na teritoriju čitavog Distrikta. Iz tog doba su vjerovatno i prve odredbe Kotorskog statuta, koji je mnogo kasnije napisan i pravno uobličen.¹

Još godine 1115. spominje se, za vrijeme kratkotrajne zetske vladavine, tivatsko naselje Pasiglav, i to u pisanoj povelji zetskog kralja Đorđa, sina kralja Bodina, kojom on 15. avgusta 1115. godine poklanja kotorskoj vlasteli: Prevlaku, Lušticu i Pasiglav. (Za ovu darovnicu — povelju neki istoričari vjeruju da je falsifikat).²

Najstariji pomen Tivta nalazi se u darovnici kotorskog biskupa Usarcija 1124. godine, kojom ovaj veliki crkveni prelat dariva »Tombu Sv. Anđela« crkvi Sv. Tripuna u Kotoru. Kod procjenjivanja manastirskog imanja je utvrđeno »da na Tombi« — (Prevlaci) postoje između ostalog, i četiri vinograda, koji pripadaju drugim vlasnicima. Poslije obavljenog posla procjenitelji su »barkom prešli u Tivat« da bi odredili međe na imanjima crkava Sv. Tripuna i Sv. Ivana.³

¹ Miloš Milošević: Istorijski tokovi na području zaliva — Monografija — »Kotor« — Zagreb 1970, str. 21—22; vidi: Dušan Sindik: Tivat kroz istoriju do 1918. godine — Monografija »Tivat« — Tivat 1983. god., str. 32.

² Maksim Zloković: — Krtoljski arhipelag i njegove turističke mogućnosti — Boka — Zbornik radova ... Herceg-Novi 1981. god. Tom 18, str. 140.

³ Dušan Sindik: — Pontifikat Kotorske biskupije u Lenjingradu — Istorijski časopis SANU — Istorijski institut u Beogradu 1984, knj. XI, str. 63—64.

Stanovništvo čitavog ovog područja bavilo se zemljoradnjom i stočarstvom, osobito u onim naseljima smještenim dalje od mora, dok su se ribarstvom, pomorstvom i, pogdje ko, zanatstvom većinom bavili naseljenici primorskog pojasa ovog naselja.⁴

U starom Kotorskom statutu nalaze se zabilježene slijedeće zanatlije: kovač (lerarius, faber), bačvar, (bottarius) obućar (caligarijus), drvodjelac (marangonus), pekar (alibanarius), zlatar (aurifex), berberin (barberius) a u notarskim knjigama nazivaju ga još — barbatonson mlinar (malendinarijus), voskar (coquens ceram), kovač mačeva (cecharius) crepar (koji pravi tigle — crjepove — magistar cupparum). Pored ovih koji se spominju u Statutu pobilježeni su još u notarskim knjigama slijedeći: kamenar (petraritus), sabljjar (spatarius), krojač (sartor). Neki pisci još navode: kožare (pelicarius), klobučare itd.

Istim statutom zanatlijama (koji se nazivaju opštim imenom »artisan« bilo je zabranjeno da mogu prodavati, založiti ili ma na koji način otuđiti predmete koji su mu dati na preradu odnosno na opravku.⁵

Istražujući kulturno nasljeđe Kotora, možemo utvrditi da je ovaj grad imao sve uslove za nesmetani razvoj zanatstva. O ovom našem tvrđenju jasno nam govore pojedini nađeni predmeti umjetnički oblikovani. Istina, mi nemamo pisanih dokumenata o zanatlijama prije XIII vijeka, kada i počinju prve arhivske knjige. Pravi i puni zamah umjetničkog zanatstva počinje tokom XIV vijeka i donosi takve sjajne plodove, da Kotor postaje kulturni i privredni centar, ne samo srpske srednjevjekovne države, već i drugih sredina na Balkanu. Tako dva kotorska zlatara Melča i Radoslav, rade biste — relikvijer Sv. Silvestra za crkvu Sv. Stošije u Zadru godine 1367. Zatim zlatar Nikola iz Kotora izrađuje ukrasne srebrene pojaseve za potrebe srpskog dvora, negdje prvih godina XIV vijeka. U ovom dobu Obrad Desislavin Gambe, po narudžbi kralja Milutina, radi srebrene oltar za čuvenu baziliku Sv. Nikole u Bariu.

Napominjemo da je Obrad Desislavin Gambe bio vrlo imućan Kotoranin, pa pa je uz ostalo, imao i svoje vinograde i imanja u Lastvi, Bogdašiću, Mrčevcu (Dumidranu) i na Brđima (kod Prevlake).⁶

Čuveni kotorski zlatar Trifun Palma išao je po pozivu moskovskog kneza Ivana III u daleku Moskvu i po narudžbi kneza Ivana radio za njegov dvor skupocijeno posuđe od zlata i srebra. Osim ovih pominje se još masa zlatara, klesara, građevinara, sabljara, mačara, brodograditelja itd.⁷

⁴ Dr Vlado Brajković i Maksim Zloković: Pomorstvo i brodogradnja, Monografija »Tivat« — Tivat 1983, str. 178.

⁵ Dr Ilija Sindik — Komunalno uređenje Kotora (Od druge polovine XII do početka XV stoljeća) — Istorijski institut SAN — knj. CLXV — Beograd 1950, str. 65—66.

⁶ Dr Bojana Radojković: — Umjetnički zanati — Monografija — »Kotor« — Zagreb 1970, str. 104; vidi: R. Kovijanić i I. Stjepčević: — Kulturni život starog Kotora (XIV—XVIII vijek) knj. I, Cetinje 1957, str. 105—115.

⁷ Dr Bojana Radojković: n.d.j.: knj. 106; vidi R. Kovijanić i I. Stjepčević n.d.

Kotorske zanatlije, a osobito one koje su se isticale svojim umjetničkim radom, uzimale su u svoje radionice učenike sa teritorije kotorskog Distrikta. Tako zapaženi kotorski zlatar Radoje primio je na izučavanje zanata januara mjeseca 1333. god. Milata Milosavljeva iz Luštice (Krtoli) »da služi 12 godina u zlatarskom zanatu, po običajima koji su tada vladali u Kotoru.

Roditelji pojedinog učenika morali su se obavezati pred sudom da će njihov sin ili šticećenik služiti vjerno i bez prijevare, te da neće pobjeći i samovoljno napustiti majstora. Majstor se obavezao da će hraniti i pristojno oblačiti učenika i po isteku ugovora dati mu potrebni alat, kao što je to bio običaj (Ego Milloslaus de Lustica loco et concendo magistro Radoye aurifici filium meum Millateco, quod serviat sibi fideliter in arte sua aurificali...⁸).

U zlatarsku radionicu majstora Radoja stupio je februara mjeseca 1335. god. Radogost Miloslava Ratkova iz Kavča, takođe da služi »vjerno i uči u zlatarskom zanatu« za 12 godina pod istim uslovima.⁹

Zlatar Medoje Radogostov Šuić bavio se, osim zlatarskog zanata, i trgovačkim poslovima. Kod Medoja Šuića stupio je u zanatsku radionicu u Kotoru mjeseca jula 1335. god. Dobroslav Bolislavov iz Gradca (Kavča) da uči zlatarski zanat za 6 godina »vjerno i bez prijevare«. Dobroslav je dao obavezu da će služiti i učiti marljivo i da neće pobjeći, a majstor će ga zato hraniti i pristojno odijevati kako dolikuje i dat će mu nakon ugovorene službe »alat svoga zanata kao što je »običaj zemlje«.

Sa ovog terena, osim učenika bilo je uglednih majstora — zlatara i ostalih zanatlija. Tako se godine 1327. spominje kotorski zlatar Milko Dragonov (Milco filius Dragoni) iz Gradca (Kavča). Zlatar Milko bio je istaknuti zanatlija, imućan čovjek, kućevlasnik, u Kotoru, a imao je i svoje vinograde u okolini. Primao je u svoju radionicu i učenike na izučavanje zanata. U godini 1335. primio je u svoju radionicu Priboja Ljubojeva Radanovića iz Lastve. Sa majstorom je u ime Pribojevo sklopio ugovor pred sudom njegov otac. Iz ugovora se vidi da je primljen na zanat 20. februara, da se obavezao da će raditi i učiti za 9 godina pod istim uslovima, koje su imali i ostali učenici toga doba u Kotoru.

Brat Milka Dragonova bio je takođe kotorski zlatar Grubo Dragonov iz Gradca (Kavča) (Grubo filius Dragoni de Grace — de Gradec — frater Milec aurificis). Po svemu izgleda da je Grube, kao i njegov brat bio ugledan zanatlija i imućan privrednik. U ovom dobu u Kotoru se spominje i zlatar Sava Pobratov, sin takođe zlatara, inače ugledan majstor i privrednik svoga vremena (Saba, aurifex, filius pobratti aurifex). Sava je primio 27. jula 1332. god. u svoju zlatarsku radionicu na izučavanje zanata Bratoslava Prvoslavjevića iz Lastve. Bratoslava je namjestio kod Save, njegov brat Stanislav, sa obavezom da njegov brat Bratislav kod

⁸ Monumenta Cattarensia — vol. 2 — Zagreb 1981. god., broj 233, str. 57.

⁹ Risto Kovijanić: Kotorski zlatari prve polovine XIV vijeka — Glasnik Etnografskog muzeja — Cetinje 1961, knj. 1, str.: 27, 36.

njega izučava zanat i služi 10 godina u zlatarskom zanatu. Njega će majstor hraniti i pristojno odijevati i na kraju službe dati će mu, po običaju, potrebni alat. Za Bratoslava jamče brat Stanislav i Ivan Simonović iz Lastve. Ovaj ugovor je sastavljen u dva jednaka primjerka u prisustvu zakletog sudije Gojiše Kalića i auditora Ivana Dobrinova.¹⁰

Interesantno je, da 26. decembra 1398. god. je primio Milko Šišmanov zlatar iz Kotora, a inače rodom iz Novog Brda (Srbija) («Milce de Nova berda») u svoju zlatarsku radionicu na izučavanje zanata i sa njime sklopio uobičajni ugovor, jednog učenika iz Luštice. Naime Luštičanin Miloš Prorok dao je svoga sina Ivana majstoru Milku, zlataru, da mu služi u njegovom zanatu (Ego Milos Proroch de Lustica recommando filium neum Ivan magistro Milce auriffiche ad serviendum in arte sua) za 8 godina. Majstor Milko se obavezao da će Ivana hraniti, odijevati i naučiti ga zlatarskom zanatu i na kraju službe dati mu majstorski alat kao što i drugi majstori daju svojim učenicima. Miloš iz Luštice je jamčio čitavim svojim imanjem da će njegov sin Ivan vjerno služiti i da mu neće napraviti nikakve štete. Ugovor je potvrđen kod Kotorskog suda.¹¹

Radogost i Radoš pok. Prida Prihodovića iz Gradca (Kavač) namjestili su godine 1327. kod majstora Miloja obučara u Kotoru, zvanog Vodopija, svog brata Bratoslava, da mu služi u njegovom zanatu »vjerno i bez prijevare« 9 godina. Majstor se obavezao da Bratoslava hrani, odijeva i na kraju ugovornog roka da mu da obučarski alat, kao što je običaj u ovom gradu. Za Bratoslava je jamčio njegov ujak Dragoje, obavezujući se da će majstoru nadoknaditi štetu što je Bratoslav učini ili ako pobjegne sa posla. Majstor Miloje iz Kotora imao je svoj vinograd u Vali Sv. Lovrjenca (Lepetane). Godine 1334. pomirje se pola vinograda i zemlje kod crkve Sv. Lovrjenca u Lepetanima, koje je dala Bela, udova Milosava obučara, u miraz svojoj nećakinji Mari, koja se udala za Dimitrija, po svoj prilici, obučara iz Lepetana.

Đuroje Tudorović sa poluostrva Luštice (Krtoli) dao je 18. februara 1336. god. kotorskom obučaru Miloslavu svoga sina Miloslava, da mu služi 9 godina u obučarskom zanatu, pod istim uslovima kao i gore navedeni.

Istoga dana Mara, kći Mata Bratijana, sklopila je bračno-mirazni ugovor sa Miloslavom obučarom. Mara mu je donijela u miraz pola kuće u Kotoru, vinograd u Tivtu, na zemljišnom posjedu crkve Sv. Tripuna, zemlju iznad toga vinograda i kućni namještaj.¹²

Mitiša iz Lastve »čovjek« (kmet) Ivana Bazilijeva, kotorskog plemića, dao je aprila mjeseca 1335. god. kod Petera Amedejeva mačara u Kotoru (cum Petro spadario) svoga sina Milatka da mu

¹⁰ Risto Kovijanić: n.d. str. 33, 35 — 40.

¹¹ Risto Kovijanić: — Zlatar Milko iz Novog Brda (savremenik Novaka Kovača) — Boka — Zbornik radova: ... Herceg-Novi 1969, str. 83—84.

¹² Risto Kovijanić — Kotorski obučari prve polovine XIV vijeka — Glasnik Etnografskog muzeja na Cetinju — knj. II, Cetinje 1962, str. 63, 64 — 66.

služi 12 godina u mačarskom zanatu »vjerno i bez prijevare«. Poslije izučenog zanata dobio je od majstora potrebni mačarski alat »po običaju zemlje«.

Majstor Petar Amadijev pominje se prvi put u Kotoru 1327. god. i bio je sin nekog Amadeja mačara (spatarius) za kojega se drži da je porijeklom iz Italije. Sin Amadijev, Petar, naslijedio je dobrovođenu mačarsku radionicu od svoga oca. Živio je i radio u doba Novaka Kovača i njegova sina Marka Novakova, čuvenih majstora i učitelja kotorske mačarske škole.¹³

Čuveni kotorski majstor Branoje kamenar i graditelj primio je godine 1331. u svoju klesarsku radionicu u Kotoru Milata Dobrunovića iz Bogdlašića da kod njega izučava klesarski zanat za 6 godina. I za ovaj zanat, kao i za ostale, moro se sačiniti ugovor kod suda, gdje se majstor obavezao da će učenika hraniti, odijevati i na kraju ugovorenog roka, dati mu potrebni alat.¹⁴

Marin Ratković oklopnar iz Kavča pominje se godine 1435. kao posadnik (kmet) Marina Ivanova Buće — Protovestijara. U ovom dobu pominje se i Radovan Okušić takode oklopnar iz Kavča (Radovanus Okusich corazarius) koji je prodao 1443. god. Jakabu Avgustinovu de Esculo, mletačkom trgovcu u Kotoru, jednu četvrtinu mlina u Kavču. Izgleda da je Radovan Okušić, kovač oklopa, imao i svoju radionicu u Kotoru.¹⁵

Od svih majstora koji su radili oklope izgleda da se najviše istakao Vlaho Petrojević iz Lastve. Vlaho je bio radi svojih poslova nastanjen u Herceg-Novom (magistar Blasius de lastua de Cataro coracarius habitaor ad castrum novi) primio je 23. avgusta 1452. god. preko Maroja Orlačića iz Dubrovnika, nastanjenog u Herceg-Novom, 100 zlatnih dukata od Hercega Stjepana Vukčića-Kosače, gospodara Herceg-Novog — za tri godine bez interesa. Vlaho Petrojević je dao obavezu da će raditi 3 godine stalno u Herceg-Novom svoj okloparski zanat (laborare de sua arte) da izrađuje oklope kako bude zahtijevao vojvoda Stefan (herceg) Sv. Save i Bosne, (dux) (Stephanus sci Sabe et bosnine). Za svaki izradeni oklop dobio je 8 zlatnih dukata (omnes caratias quas faciat dictus magister Blasius pro dukati octo auri singula caratia). Za prvih 100 zlatnih dukata, koje je magistar Vlaho primio jamčili su Anton Marinov Druško sveštenik, Leonardo Agustinov (de Eskulo) i Stevan Petrojević brat majstora Vlaha iz Lastve.¹⁶

Osim nabrojenih spominju se još: mornari, ribari, brodograditelji i dr.

Obučarski zanat u Kotoru onoga doba, izgleda da je bio cijenjen jer mnogi obučari su u građanstvu zauzimali javne funkcije.

¹³ Risto Kovijanić — Vita Kotoranin neimar Dečana — NOLIT — Beograd 1962, str. 129.

¹⁴ Kao i gore n.d., str. 231.

¹⁵ R. Kovijanić — I. Stjepčević — Kulturni život staroga Kotora (XIV do XVIII vijek) knj. I, Cetinje 1957, str. 135 — 150.

¹⁶ Ivo Stjepčević: — Lastva — Istorijski pregled — Kotor 1934. (preštampano iz »Glasa Boke«, str. 27 do 28); vidi I. Stjepčević i R. Kovijanić: n.d., str. 169.

Tako je Radoje Palilogo obučar u oktobru 1327. god. dva puta bio sudski svjedok, pored sudije i auditora s kojima je ozvaničavao pred sudom sklopljeni ugovor i tom prilikom prijema u službu Mileta Milkina, a drugi put prilikom udaje Rade Tolislava Ladice za Bogoja Bratohne sa Poda (lokalitet Tivta) metoha Zetske episkopije sa Prevlake.

Rusin Čelko obučar (Rusinus saligarius Chelcha) dobio je oktobra mjeseca 1326. god. od Paskoja Kalica slobodan prolazni put zavazda ka svom vinogradu u Korvešima (lokalitet Lastva) preko njegova vinograda.

Prvoslav obučar pominje se prvi put u maju 1327. god., za pravo jedan dokumenat pominje njegov vinograd (vinea Prvoslavi calligarii kod crkve Sv. Laurenca (Lepetani), iznad vinograda Martina Njemca, kao i ostalih — pošto se vinograd nalazio u Lepetanima, to pretpostavljamo da je i pomenuti Prvoslav bio obučar iz istog mjesta.

Dobrica, udova Površka obučara, u saglasnosti sa svojim sinom, udala je kćer Miloslavu za Medoja obučara (do filiam mean Miloslava un Medoe cerdone in suam veram et legitiman uxorem). Dobrica je dala kćeri u miraz: svoj naslijeđeni vinograd u Kostanjici (tivatskoj), zemlju u Bobovištima (kod Prevlake) predjelu Sv. Arhandela Mihaila, zatim rubac od tri perpera, tuniku od osam perpera i dva para srebrenih naušnica pozlaćenih (facole unam . . . tunicam unam . . . et paria duo de cercelis argenteis indoratis). Iz ovog ugovora vidimo koliko su obučari onoga doba bili imućni kad su mogli svojim kćerima davati ovoliki miraz. Ovakvih primjera ima dosta, a mi smo naveli samo one koje se odnose na našu temu.

Miloslav (stariji) obučar, pominje se 28. oktobra 1335. god. kao pokojni. Njegova udova Bela (Bella uxor quandam Miloslavi calegariu), udala je za Dimitriju, slugu Biste, svoju nećakinju Maru, dajući joj u miraz pola vinograda i zemlju kod Sv. Lovrjenca (Lepetani), pola ždrijeba zemlje u Dolku (Grbalj), koji ima zajedno sa Junijem Gambom, rođakom Obrada Desislavina Gambe i pola kuće u Kotoru sa namještajem, dva para srebrenih naušnica pozlaćenih i jedan srebreni pehar (dua palia cercellarum argenti de aureati et unam naffum argenti)¹⁷

U ovom razdoblju spominju se neki mornari i vlasnici manjih jedrenjaka kao i mornari koji su služili na kotorskoj ratnoj galiji. Ova služba, izgleda, bila je obavezna i ako su mornari imali neku vrstu novčanih prinadležnosti. Tako su godine 1459. služili Toma Tolanovića iz Kavča kao mornar, Blajko Stjepanović iz Lastve kao strijelac, te Dorđe Radosalić kao mornar iz Lastve.¹⁸

Rade Ljubišić iz Lastve kupio je 3. januara 1461. god. od Radonca Tudorovića iz Prlja (Luštica) komad zemlje u Prljama za

¹⁷ R. Kovijanić: Kotorski obučari I polovine XIV vijeka — Glasnik Etnografskog muzeja na Cetinju. Knj. II — Cetinje 1962, str.: 58, 60, 61, 62, 64, 65, 66.

¹⁸ Risto Kovijanić: Jedrenjaci kotorske luke 1456 — 1460. — GPMK Kotor 1966, br. IV, str. 19.

14 perpera. Mornar Ljubišić je kupio i od Nikole sva njegova prava na nepokretnu imovinu u Luštici, kupljenu od Bogislava Boginova iz Radovanica za 150 perpera.¹⁹

Radoslav Ljumotić i Ljubiša Radosalić iz Luštice, zakupili su 3. jula 1458. god. od Marka Bona iz Venecije jedan copol (vrst manjeg jedrenjaka) s unakrsnim veslima (unum copulum) za godinu dana i to za 6 perpera, da plaćaju svaki četvrti mjesec po 2 perpera... Iste godine pominje se i neki Radoslav iz Većeg Brda (Lepetani) mornar kod kap. Jakova Lacinovića.²⁰

Kotorski sud donio je presudu dana 8. juna 1467. god. da Marko Bratanović, mornar iz Mrčevca, plati Luki Mekiću 2 groša, koje je ostao dužan prilikom zakupa njegove barke na dva vesla.

Radić Vukojević iz Luštice, naseljen u Kotoru, mornar, zadužio se 3. jula 1469. god. kod Franja Bolice 22 perpera za vino, koje je od njega kupio, s obavezom da ga podmiri u toku jedne godine.²¹

Brodogradnja kao stalni pratilac pomorstva i pomorske privrede bila je dobro razvijena u Boki. Pisani dokumenat iz 1361. god. govori da je jedno od najstarijih brodogradilišta u Boki bilo smješteno na Prevlaci. Ovo su brodogradilište koristili Dubrovčani, koji su u drugoj polovini XIV vijeka ratovali sa Vojislavom Vojnovićem, tada gospodarom Dračevica. Dubrovčane su pomagali Balšići gospodari Luštičkog poluostrva i Krtoljskog arhipelaga.²² Vojislava Vojnovića su pomagali Kotorani, stari rivali Dubrovčana. Dubrovačka flota je jula 1361. god. bila blokirala Kotorski zaliv. Dubrovački senat je naredio »kapetanu ratne mornarice u zalivu Boke« da 1361. god. popravi jednu galiju na Prevlaci.²³

Zauzimanjem cara Uroša V, kralja Tvrtka I i Pape rimskoga, te okolnih velikaša rat je okončan mirom u Onogoštu 22. avgusta 1362. god.²⁴

Iz mnogih dokumenata Kotorskog arhiva vidimo da su majstori (brodograditelji — kalafati), na kotorskom i peraškom brodogradilištu, mahom bili domaći ljudi, po svoj prilici iz Kotorskog distrikta. Ovo nam najbolje svjedoče njihova imena: Brajko, Stojko, Radoman, Radić, Ratko, Branko, Matko, Radosav, Gruboje itd. Među peraškim brodograditeljima pominje se majstor Milat Bogosalić iz Lastve.²⁵

Milat Bogosalić, brodograditelj, radio je na peraškom brodogradilištu za svoj račun jedrenjak sa jarbolom, križnom antenom,

¹⁹ Risto Kovijanić: Jedrenjaci kotorske luke 1461. do 1470. — GPMK Kotor 1967, br. 15, str. 37.

²⁰ Risto Kovijanić: Jedrenjaci kotorske luke 1456. do 1460. — GPMK Kotor 1966, br. XIV, str. 45 i 46.

²¹ Isto kao gore — GPMK br. 15, str. 37 i 41.

²² Ivan Božić: Selo Bogdašići u srednjem vijeku — Istorijski časopis SAN — Beograd 1957, str. 85 do 86.

²³ J. Tadić: — Pisma i uputstva Dubrovačke republike — SAN — knj. I, str. 57, 58, 62.

²⁴ Anton St. Dabinović: — Politički položaj Kotora poslije Zafarskog mira 1359 — 1381. GPMK Kotor 1963, knj. VII, str. 44.

²⁵ Maksim Zloković: — Brodogradnja u Boki Kotorskoj — Naše more — Dubrovnik 1957/III, br. 3, str. 205.

kormilom i klupama. Za ovaj rad Milat je potrošio 45 perpera. Pošto mu je, izgleda, ponestalo para, uzeo je u suvlasništvo broda Ivana Kapo s tim da nabavi jedra, željezo, konope i ostali potrebni pribor. Ovaj brod je Bogosalić sasvim ustupio Ivanu Kapo 3. IX 1442. god. Ivan Kapo je treći dio ovog jedrenjaka prodao Juniju Matkovu Vladi za 31 perper i 8 groša kotorskih, sa pogodbom da Junije Matkov zapovijeda zajedničkim jedrenjakom.²⁶

Iz ovog doba spominju se mornari: Milat Petković, Milorad Radosalić i Pribo Milojević svi iz Lastve, da su se zadužili 1444. god. kod Tripa i Draga Baska braće, 21 perper i 5 groša kotorskih za robu koju su od njih dobili na veresiju, te se obavezuju da će dug vratiti čim prodadu kupljenu robu, a nakon povratka sa prvog predviđenog putovanja.²⁷

Da su Lastovljani bili, pored toga, što su bili vješti pomorci, i dobri trgovci govori slijedeći dokumenat: Prema ugovoru od 19. januara 1443. god. vidi se da su: Miloš Dobrosalić, Milat Ratković i Pribo Milojević iz Lastve, pozajmili od Matka Tonkova Vrakijen kotorskog plemića 100 perpera kotorskih, s tim da poslije planiranog trgovačkog putovanja izmire rečeni dug uz jednu petinu interesa od dobiti prodane robe, jer jedna petina pripadala je brodu (tj. vlasniku broda) a tri petine mornarima.²⁸

Interesantno je napomenuti da selo Crni Plat (današnji Tivat), prema jednom sudskom dokumentu od 27. jula 1444. godine je imao samo 55 domova. Taj dokumenat glasi: »Na 27. jula 1444. god. Priboje Radišić, kapetan Ivan Kučarević i Boleslav Vojnić, u ime svih stanovnika sela Crni Plat tj. 55 domova, tuže kotorskom sudu Luku de Pelegrina (de Pellegrina) iz Kotora, kojim je zabranio sječu drva i pašu na jednom brijegu, koji je kupio od Bogdašića. U obrazloženju navode da su oni uvijek slobodno čuvali svoju stoku i sjekli drva, što im nije bilo nikada zabranjivano od kada je selo Crni Plat naseljeno »u doba cara Stefana«. Sve ovo nije im zabranjivao ni jedan gospodar Bogdašića, a nije im zabranjivao ni mitropolit prevlački. Presuda je po ovom sporu izrečena 5. novembra 1445. god. u korist stanovnika Crnog Plata.²⁹

Danas, gotovo poslije šest vijekova, ovo malo naselje od 55 domova, postalo je privredni, turistički i zanatlijski centar sa oko deset hiljada stanovnika ovoga kraja. Hoteli, škole, brodogradilišne radionice, trgovine i zanatlijske radionice predstavljaju privredu ovoga grada i dovede ga u prva naselja naše Republike.

²⁶ Istorijski arhiv Kotor (IAK) — Sudsko-notarski spisi (S.N.) VI — 169; VII — 188; vidi: Maksim Zloković: — Razvoj brodograđevne industrije u tivatskoj opštini — GPMK — Kotor 1970, br. XVIII, str. 133.

²⁷ I. Stjepčević i R. Kovijanić: — O pomorstvu Boke sredinom XV vijeka — GPMK Kotor 1953, II, str. 27.

²⁸ Kao i gore, str. 29.

²⁹ Ivo Stjepčević — Prevlaka, historijska rasprava — Zagreb 1930. (Boglovska smotra), str. 15.

Summary

DEVELOPMENT OF HANDICRAFT TRADES ON THE TERRITORY OF THE PRESENT TIVAT COMMUNITY AND THE LUŠTICA PENINSULA (from the 14th to the 16th century)

Maksim ZLOKOVIĆ

During the whole Middle Ages the Tivat community and the peninsula of Luštica were subjected to the jurisdiction of the Kotor District. The rules of the Kotor Statute were to be obeyed and it covered all the matters within the relations of the feudal master and his serf. The Statute contained well defined rules concerning merchants, seamen and craftsmen. The famous Kotor goldsmiths, blacksmiths, swordsmiths, carvers, armourers etc. took apprentices from all over the District territory so that new generations of good craftsmen, merchants, seamen and others were trained.

Kavač, Bogdašiči, Krtoli, Luštica, Lastva and Tivat supplied the town with a great number of apprentices. Some of them became respected citizens of Kotor, while the others left and worked in various places not only on the coast, but even in other regions. Vlaho Petrojević of Lastva was well-known for smithing good armours and provided arms for Herceg Stjepan's (Duke Stjepan) army in Herceg-Noví for tree years.

The predilection for crafts has remained to the present day one of the main traits of the people of this area.